

© Pınar Ayvat,
© Hülya Türkan,
© İlke Küpeli,
© Aykut Sarıtaş,
© Aslan Zafer Atılğan,
© Fethi Gül,
© Oktay Demirkıran

Yoğun Bakım Doktorlarının Yurtdışı Tecrübeleri ve İstekleri

Overseas Experience and Requests in Intensive Care Doctors

Geliş Tarihi/Received : 09.11.2022
Kabul Tarihi/Accepted : 25.01.2023

Pınar Ayvat
İzmir Demokrasi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, İzmir,
Türkiye

Hülya Türkan
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Ankara,
Türkiye

İlke Küpeli
Biruni Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve
Reanimasyon Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Aykut Sarıtaş
Sağlık Bilimleri Üniversitesi İzmir Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, İzmir,
Türkiye

Aslan Zafer Atılğan
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun
Bakım Bilim Dalı, Manisa, Türkiye

Fethi Gül
Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve
Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım Bilim Dalı,
İstanbul, Türkiye

Oktay Demirkıran
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp
Fakültesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim
Dalı, Yoğun Bakım Bilim Dalı, Acil Yoğun Bakım
Ünitesi, İstanbul, Türkiye

Doç. Dr. Pınar Ayvat (✉),
İzmir Demokrasi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, İzmir,
Türkiye

E-posta : pinar.ayvat@idu.edu.tr

Tel. : +90 530 016 01 30

ORCID ID : orcid.org/0000-0002-9941-3109

ÖZ Amaç: Bu çalışmanın amacı yoğun bakımda çalışan doktorlarımızın yurtdışı tecrübelerini değerlendirmek ve gidemeyen doktorlarımızın nedenlerini ve hangi konuda destek istediklerini öğrenmektir.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma için önceden oluşturulan anket, yoğun bakımda çalışan doktorlara internet yoluyla ulaştırılmıştır. Anket üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikler, ikinci bölümde yurtdışı tecrübesi olan hekimlerimizin ne kadar süreyle, nereye gittikleri, merkezi nasıl seçtikleri, kabul aşamasında nereden destek aldıkları, üçüncü bölümde yurtdışı tecrübesi olmayan hekimlerimizin gidememe nedenleri, hangi konuda yurtdışı merkezde mesleki tecrübe edinmek istedikleri ve bu konuda nasıl destek bekledikleri sorulmuştur.

Bulgular: 156 katılımcının %31,4'ü mesleki yurtdışı tecrübesi yaşamıştı. Gidenlerin %55'i merkezi kendi çabaları ile bulduğunu ve çok azı (13 kişi, %26) kabul aşamasında çalıştığı kurumdaki eğitim/ idari birimden destek aldığını beyan etti. Akademik ünvanlı hekimlerimizde yabancı dil seviyesi ve yurtdışı eğitime verilen önem oldukça yüksekti. Makale okuma sıklığının yalnızca meslekteki süreyle korelasyon gösterdiği saptandı. Gidemeyen hekimlerimizde en sık neden gidilecek klinik/burs programı bulamamak/haberler alamamak (%63,5) ve konaklama/yaşama ücretlerinin yüksekliği (%48,4) karşımıza çıktı.

Sonuç: Mesleki yurtdışı tecrübesinin hekimlerimize ve sağlık sistemimize katkısı yüksektir. Gidemeyen hekimlerimiz için en büyük engel, gidilecek merkez/klinik bulamamaktır. Bağlı oldukları kurum/demeklerin bu konuda destek olabileceği düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Yoğun bakım, yurtdışı tecrübesi, yabancı dil

ABSTRACT Objective: To evaluate the overseas experiences of our intensive care unit doctors and to determine out the reasons for our doctors who couldnot go and what support they wanted.

Materials and Methods: The created questionnaire was delivered to the doctors via the internet. The survey consisted of three main parts. They were asked in the first part, sociodemographic characteristics; in the second part, how long they went abroad, how they choose the center, from whom they received support; in the third part, the reasons why our physicians who donot have been abroad experienced could not go, on which subject/center they want to gain professional experience, and how to get support in this regard.

Results: 31.4% of the 156 participants had professional abroad experience. 55% of those who went stated that they found the center with their own efforts, and very few (13 people, 26%) stated that they received support from the education/administrative unit of the institution they worked during the admission. In academically titled physicians, the level of foreign language and the importance given to education abroad were quite high. It was determined that the frequency of reading articles was correlated only with the duration of the profession. The most common reasons for physicians who couldnot get a chance to go was not being able to find a clinic/scholarship program to go to/not being informed (63.5%) and high accommodation/living fees (48.4%).

Conclusion: Professional overseas experience has a high contribution to our physicians and our health system. The biggest obstacle for our physicians who cannot attend is not being able to find a center/clinic to go to. We think that the institutions/associations to which they are affiliated can support this issue.

Keywords: Critical care, overseas experience, foreign language

Giriş

Sağlık sisteminde eğitime önem veren ülkelerde bilim, teknoloji ve insan gücü bakımından ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye’de de toplumsal istikrar ve sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleşmesinde doktorlardan çok şeyler beklenmektedir. Ancak doktorlarımız ciddi sorunlarla karşı karşıya olmasına rağmen, bu sorunlar kapsamlı bir şekilde analiz edilmemiş ve çözüm odaklı çalışmalar yetersiz kalmıştır. Bu sorunlardan biri de tıp eğitiminde yaşanmaktadır. Hem öğrencilik döneminde hem asistanlık döneminde hem de profesyonel iş hayatı süresince hekimlerimizin ilgi alanlarında ya da kendi branşlarında yurtdışı tecrübe edinmeleri bu eksiklerden biridir. Yurtdışındaki medikal eğitimleri inceleyen yayınlarda Almanya, USA gibi gelişmiş ülkelerde seçmeli derslerin yurtdışında yapılabildiği görülmektedir(1,2).

Şimdiye kadar mesleki tecrübelerini arttırmak için pek çok hekim yurtdışı deneyimi yaşamış ve ülkemize geri dönmüştür. Gidemeyen daha büyük çoğunluğun ise bu istek ve arzu içerisinde olduğunu bilmekteyiz. Hekimlerimizin yurtdışı tecrübelerini aktarabilecekleri bir platform olmadığı gibi, gitmek isteyenlerin de başvuracağı destek verebilecek bir merkez olmaması, ülkemizdeki görev yapan hekimler için büyük bir eksiklikler.

Bu eksiklikten yola çıkarak, yoğun bakımda görev yapan hekimlerimizin yurtdışı tecrübelerini göz önüne sermek ve gitmek isteyen hekimlerimize ışık tutmak için bu anket çalışmasını planladık. Birincil amacımız yurtdışı deneyimi olan hekimlerimizin oranını belirlemek, bu deneyim için aldıkları yardım ve destekleri saptamak, yabancı dil seviyesi ile yurtdışı ile ilişki kurma, makale okuma ve akademik olarak ilerleme arasında bir ilişki olup olmadığını gözlemektir. İkincil amacımız yurtdışı deneyimi olanların tecrübelerinden faydalanarak, yurtdışı deneyim yaşama isteği olan hekimlerimizin karşılaştığı engelleri daha iyi anlamaktır. Bu araştırmadan çıkacak sonuçlar, ilgili dernekleri, birimleri, kurumları konuyla ilgili destek projeleri oluşturma konusunda harekete geçirebilecek, bu sayede yurtdışı tecrübesi yaşayan doktor sayımız arttırılabilecektir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi ve Katılımcı Seçimi

Bu araştırma için yerel etik kurul izni alındıktan sonra (girişimsel olmayan etik kurul karar no:2022/02-73,

tarih:23.02.2022) önceden hazırlanmış olan anket, internet üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılar araştırmanın konusu ve anketin içeriği ile ilgili bilgilendirilmiştir. Yoğun bakımlarda görev yapan hekimlerden üç kısımdan oluşan anketin yanıtlanması istenmiştir. Dahil olma kriterleri araştırmaya katılmaya gönüllü olmak ve aktif olarak hekimlik yapıyor olmak idi. Dışlanma kriterleri ise gönüllü olmamak ve aktif hekimlik yapmıyor olmak olarak belirlendi.

Anket Yapısı

Gönüllü katılımcılara yöneltilen anket üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikler sorgulanmıştır. Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, unvan, uzmanlık alanı, meslekte geçirdiği süre, yabancı dil seviyesi, yabancı dilde makale okuma sıklığı, mesleksi yurtdışı deneyim konusunda düşüncesi ve daha önce mesleki olarak yurtdışı tecrübesini olup olmadığı sorulmuştur.

İkinci bölümü yurtdışı tecrübesi olan hekimlerimizin cevaplaması istenmiştir. Bu bölümde ne kadar süre ile yurtdışında bulundukları, gittikleri merkezi nasıl seçtikleri, kabul aşamasında nereden destek aldıkları, tecrübe ettikleri yurtdışı merkezi kendisinden sonra gidebilecekler ne kadar önerdikleri sorulmuştur.

Üçüncü bölümü ise yurtdışı tecrübesi olmayan hekimlerimizin cevaplaması istenmiştir. Bu bölümde yurtdışı deneyimi için hiç başvuru yapmadılarsa nedeni, başvuru yaptılar fakat gidemedilerse nedeni, bu konuda bağlı oldukları derneğin/kurumun nasıl destek olmasını istedikleri, yabancı dil konusunda sıkıntı yaşıyorlarsa, dernek aracılığı ile açılacak dil kursuna kayıt olmayı düşünüp düşünmeyecekleri, düşünürlerse bu yabancı dil desteğinin hangi dilde olmasını istedikleri sorulmuştur.

Değerlendirme ve Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde tanımlayıcı istatistikler, sürekli değişkenler için dağılıma bağlı olarak ortalama olarak verilmiştir. Kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak özetlenmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik testi Kolmogorov Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında, sayısal değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumlarda ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan testlerde gruplar arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon testi ile değerlendirilmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki farklılık karşılaştırmalarında 2x2 tablolarda Ki-Kare, RxC tablolarda ise Fisher’s Exact Test kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 24 programı

kullanılarak yapılmıştır. İstatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Bulgular

Toplam 156 anket katılımcımızın 92 (%59)'si kadın, 64 (%41)'ü erkekti. Bayan katılımcıların yaş ortalaması $42,1 \pm 8,5$ iken erkeklerde $43,3 \pm 8,2$ idi (genel ort $46,2 \pm 8,4$). Katılımcılardan 49 kişi (%31,4) yurtdışı bir merkezde mesleki amaçlı bulunduğunu beyan etti. Hekimlerimizin beyan ettikleri yabancı dil seviyeleri ve makale okuma sıklıkları Tablo 1'de listelendi. Yurtdışı tecrübesi olan hekimlerden bazıları kısa dönem için (birkaç gün veya hafta) bulunduğunu beyan ederken bazıları birkaç ay veya daha uzun bir dönem yurtdışında bulunmuştu (Tablo 1).

Yurtdışına eğitime giden 49 hekimin 27'si (%55) gittikleri merkezi kendi çabaları ile bulduğunu beyan etti. Kabul aşamasında çalıştığı kurumdaki eğitim veya idari birimden destek alanların oranı çok azdı (13 kişi, %26). Çoğunluğu kendini yakın hissettikleri kıdemli bir hekimden, referans

mektubu alarak, kabul sürecini yönettiklerini beyan ettiler.

Hekimlerimizin uzmanlık branşları, yoğun bakım yan dal uzmanlığı, akademik ünvanı, yurtdışı tecrübesinin olması ve süresi ile yabancı dil seviyesi, yurtdışı eğitime verdiği önem ve yurtdışında bulunduğu merkezi diğer meslektaşlarına tavsiye etme oranı arasındaki ilişki incelendi. Akademik ünvana sahip hekimlerimizde yabancı dil seviyesi, diğer hekimlere kıyasla anlamlı derecede yüksekti. Yine akademik ünvana sahip grupta yurtdışı eğitime verilen önem oldukça yüksek bulundu. Yurtdışı tecrübesi olan hekimlerimizin yabancı dil seviyeleri çok yüksek ve yurtdışı eğitime verdikleri önem anlamlı derecede yüksek bulundu. Hekimin uzmanlık alanı, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ya da yurtdışında geçirdiği süre bu parametreleri etkilememekteydi (Tablo 2).

Katılımcıların makale okuma sıklığı ile yabancı dil seviyeleri, yurtdışında geçirilen süre, yurtdışı bir merkezde eğitim görmeye verilen önem ve hekimin meslekte geçirdiği süre arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelendi. Makale okuma sıklığının meslekteki süre ile pozitif korelasyon gösterdiği yani hekim meslekte kıdemlendikçe daha çok

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		n/%	Yaş ortalaması	Yabancı dil seviyesi (ortalama)	Makale okuma sıklığı (n/%)
Cinsiyet	Kadın	92/%41	42,1±8,5	6,9±1,7	Günde 1 makale (37/%40,2)
	Erkek	64/%59	43,3±8,2	6,6±1,6	Haftada 1 makale (25/%39,1)
	Toplam	156/%100	46,2±8,4	6,8±1,7	Günde 1 makale (55/%35,3)
Branş	Cerrahi branş	90/%57,7		6,9±1,7	Haftada 1 makale (31/%34,4)
	Dahili branş	66/%42,3		6,6±1,5	Günde 1 makale (26/%30,3)
	Toplam	156/%100			
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Var	74/47,4		6,7±1,8	Haftada 1 makale (25/%33,8)
	Yok	82/52,6		6,8±1,5	Günde 1 makale (33/%40,2)
	Toplam	156/%100			
Unvan	Asistan, yan dal asistanı ve uzman	104/%66,7		6,5±1,7	Haftada 1 makale (34/%32,7)
	Öğretim üyesi	52/%33,3		7,3±1,4	Günde 1 makale (30/%57,7)
	Toplam	156/%100		6,8±1,7	
Meslekteki süre	1-10 yıl	35/%22,5			
	11-20 yıl	73/%46,8			
	21-30 yıl	42/%36,9			
	31 yıl ve üzeri	4/%3,7			
	Toplam	156/%100			
Yurtdışı tecrübe süresi	Birkaç gün veya hafta	11		7,3±1,5	
	Birkaç ay veya yıl	38		6,4±1,9	
	Toplam	49			

Tablo 2. Katılımcıların uzmanlık branşları, yoğun bakım yan dal uzmanlığı, akademik unvanı, yurtdışı tecrübesinin olması ve süresi ile yabancı dil seviyesi, yurtdışı eğitime verdiği önem ve bulunduğu merkezi diğer meslektaşlarına tavsiye etme oranı arasındaki ilişki

		Yabancı dil seviyesi	p	Yurtdışı eğitime verilen önem	p	Yurtdışında gidilen merkezin tavsiye edilmesi	p
Uzmanlık branşı	Cerrahi branş	6,9±1,7	0,48	9,1±1,4	0,91	8,7±1,4	0,56
	Dahili branş	6,6±1,5		9,2±1,3		8,4±1,7	
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Var	6,7±1,8	0,55	9,3±1,2	0,56	8,6±1,7	0,65
	Yok	6,8±1,5		9,1±1,4		8,6±1,4	
Akademik unvan	Var	7,3±1,4	0,006**	9,5±0,7	0,038*	8,8±1,5	0,114
	Yok	6,5±1,7		9±1,6		8,2±1,6	
Yurtdışı tecrübe	Var	7,9±1,3	0,001**	9,6±0,7	0,08*		
	Yok	6,3±1,5		9±1,5			
Yurtdışı tecrübe süresi	Birkaç gün veya hafta	7,3±1,5	0,22	9,3±0,9	0,73	9,5±1,2	0,19
	Birkaç ay veya yıl	6,4±1,9		9±1,7		8,8±1,1	

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 3. Makale okuma sıklığı, yabancı dil seviyesi, yurtdışında geçirilen süre, yurtdışı bir merkezde deneyime/eğitim görmeye verilen önem ve hekimin meslekte geçirdiği süre arasındaki ilişki

		Makale okuma sıklığı	Yabancı dil seviyesi	Yurtdışında geçirilen süre	Yurtdışı deneyime verilen önem	Meslekte geçirilen süre
Makale okuma sıklığı	Pearson r	1	0,051	0,067	0,143	0,209*
	p		0,530	0,649	0,074	0,009
	n		156	49	156	156
Yabancı dil seviyesi	Pearson r		1	-0,191	0,199*	-0,083
	p			0,189	0,013	0,303
	n			49	156	156
Yurtdışında geçirilen süre	Pearson r			1	-0,257	0,019
	p				0,074	0,898
	n				49	49
Yurtdışı deneyime verilen önem	Pearson r				1	-0,101
	p					0,210
	n					156
Meslekte geçirilen süre	Pearson r					1
	p					
	n					156

*p<0,01

makale okuduğu görüldü ($r=0,208$, $p=0,009$). Bunun dışındaki parametreler arasında bir ilişki saptanmadı (Tablo 3).

Katılımcıların yabancı dil seviyesi ile akademik seviyesi, uzman olduğu branş, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ve yaşının ilişkisi de incelendi. Hekimlerimizin akademik unvanı ile yabancı dil seviyeleri arasında pozitif korelasyon saptandı. Yani akademik alanda yükseldikçe, yabancı dil seviyesi de

yükselmekteydi ($r=0,225$, $p=0,005$). Ayrıca hekimlerimizin yaşı ile akademik seviyeleri pozitif korelasyon göstermekteydi, yani hekimlerimiz yaş aldıkça, akademik kariyerleri de yükselmisti ($r=0,440$, $p=0,001$). Diğer değişkenler arasında bir korelasyon saptanmadı (Tablo 4).

Yurtdışı eğitime başvurmayan hekimlerimizin başvurmama nedenleri veya başvurdu ise gidememe sebepleri Tablo

Tablo 4. Yabancı dil seviyesi, akademik bir unvanının olup olmaması, uzman olunan branş, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ve yaş arasındaki ilişki

		Yabancı dil seviyesi	Akademik olarak seviye	Uzmanlık alanı	Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Yaş
Yabancı dil seviyesi	Pearson r	1	0,225*	0,081	-0,039	0,097
	p		0,005	0,315	0,626	0,226
	n		156	156	156	156
Akademik olarak seviye	Pearson r		1	0,138	-0,100	0,440**
	p			0,087	0,215	0,0001
	n			156	156	156
Uzmanlık alanı	Pearson r			1	0,034	0,177*
	p				0,674	0,027
	n				156	156
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Pearson r				1	-0,015
	p					0,851
	n					156
Yaş	Pearson r					1
	p					
	n					156

*p<0,05, **p<0,01

5'te listelenmiştir. Yurtdışı eğitim için hangi konuda destek istedikleri sorulduğunda, en sık verilen cevap bağlı oldukları derneğin duyurular ile yabancı ülkelerdeki eğitim fırsatlarını haberdar etmeleri olmuştur. Hekimlerimizin 107 tanesi (%68,6'sı) "Dernek/kurum aracılığı ile açılacak dil kursuna kaydolmayı düşünür müsünüz?" sorusuna evet yanıtını vermiştir. Öğrenmeyi istedikleri yabancı dil sorulduğunda en sık üç yanıtın İngilizce (104 katılımcı, %97,1), Almanca (28 katılımcı, %26,1) ve İsveççe (23 katılımcı, %21,4) olduğu görüldü.

Tartışma

Yurtdışı tecrübesi yaşamış hekimlerimizin bu deneyimlerini paylaşmaları ve yol haritalarını açıklayarak gelecek nesillere yardımcı olmaları çok önemlidir. Yurtdışı eğitim gereksinimin en önemli sebebi farklı eğitim tarzlarını tecrübe etme şansıdır. Hekimlerimiz yurtdışı eğitim tecrübesine sahip olarak, eğitim aldıkları alanın kendi ülkemizde göremeyeceğimiz taraflarını görme şansını elde etmektedir. Aynı zamanda ülkemizde aldığımız uzun ve ağır eğitim ve bilgi birikimini yurtdışında gösterme fırsatı da bulmaktadırlar. Bu da hekimlerimizin moral ve motivasyonlarına da katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle yurtdışı tecrübesi yaşamış kişilerden alınan geri

bildirimler oldukça değerlidir. Doktorlarımızın bir kısmı araştırma amaçlı, bir kısmı mesleki becerisini geliştirme amaçlı yurtdışında bulunmuşlardır. Ayrıca gitmek için istekli olan ancak çeşitli nedenlerle bu şansı yakalayamamış hekimlerimizin görüşleri de değerlidir. Zira karşılaşılan engellerin aşılması için önce bilinmesi gerekmektedir. Bu amaçtan yola çıkarak tasarladığımız bu anket, gönüllü katılımcılara internet ortamından ulaştırılmıştır. Yoğun bakım ile ilgilenen hekimlerden oluşan katılımcılarımızın yalnızca %31'i yurtdışı deneyim yaşamıştı. Bunların da çoğunluğu kendi çabaları ile gittikleri merkezi bulmuş, yazışmaları desteksiz yürütmüş, çalıştıkları hastane veya üniversiteden destek almamışlardı. Dahili branşlar (%42,3) cerrahi branşlara kıyasla, akademik personel (%33,3) akademik unvanı olmayan hekimlere kıyasla ve yoğun bakım yan dalı olanlar (%47,4) yan dal uzmanlığı olmayan hekimlere kıyasla azınlıkta idi. Bu gruplardan yalnızca akademik unvana sahip hekimlerde yabancı dil seviyesi ve yurtdışına verilen önem yüksek bulundu. Yurtdışı tecrübeye sahip hekimler, sahip olmayanlara kıyasla daha yüksek dil seviyesine sahipti ve daha fazla yurtdışı eğitime önem vermekteydi. Korelasyon analizinde makale okuma sıklığı yalnızca meslekte geçirilen süre ile ilişkili bulundu. Akademik seviyenin yaşla birlikte arttığı, dil seviyesinin de akademik seviye ile uyumlu olarak

Tablo 5. Yurtdışı deneyimi olmayan hekimlerimizin gidememe nedenleri ve hangi konularda destek istedikleri

	n	%
Yurtdışı deneyimi için hiç başvuru yapmadı iseniz nedeni nedir?	107	100
Yabancı dil bilmediğim için	26	24,2
Gidilecek kliniğin ücretli olması	26	24,2
Konaklama/yaşama ücretlerinin yüksek olması	52	48,4
Gidilecek klinik/burs programı bulamamak ve haberdar olamamak	68	63,5
Referans mektubu bulamamak	29	27,1
Vize/yol problemlerinden çekinmek	17	15,8
Bölgede yaşam/adaptasyon problemlerinden çekinmek	31	28,9
Aileden/sevdiklerinden ayrılma kaygısı	39	36,4
Diğer	18	16,8
Yurtdışı deneyimi için başvurunuz olduysa ve gidemediyseniz nedeni nedir?	96	100
Kabul mektubu alamadım	10	10,4
Referans olabilecek bir hoca/kurum/dernek bulamadım	9	9,3
Burs veya maddi destek bulamadım	19	19,7
Yaşadığım kaygılar nedeniyle gidemedim	15	15,6
Diğer	26	27,0
Yurtdışı eğitim konusunda derneğinizi/kurumunuzun size nasıl destek olmasını istersiniz?	n	%
Dernek duyurularla programlardan haberdar etsin	116	
Karşı kliniklerle anlaşılıp kabul/onay zamanı azaltılsın	108	
Konaklama/yol gibi giderlerin en azından bir kısmına destek versin	100	
Yabancı dil sorunuza yardım etsin	49	
Diğer	32	
Dernek aracılığı ile yabancı dil öğrenmeyi ister misiniz?	107	68,6
Öğrenmeyi istediğiniz yabancı dil nedir? (Birkaç seçenek işaretlenebilir)		
İngilizce	104	97,1
Almanca	28	26,1
İsveççe	23	21,4

arttığı saptandı.

Akademik unvana sahip hekimlerimizin yurtdışı eğitim ve tecrübeye verdikleri önemin yüksek olduğu araştırmamızda açıkça görülmüştür. Ancak hekim akademisyenlerimizin hiçbir destek programından yararlanamadığını saptadık. Oysa diğer akademisyenler için yurtdışı eğitim ile ilgili pek çok program bulunmaktadır. “Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi” (BIYEP) kapsamındaki Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYEP) veya “Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı” (ÖYP), Türkiye’de öğretim üyesi gereksinimini karşılamaya ve niteliğini arttırmaya yönelik programlardan bazılarıdır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) tarafından geliştirilen ÖYP Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından fonlanmaktadır. Ülkemizin gereksinimi olan öğretim üyelerinin yetiştirilmesine katkıda bulunmak

amacıyla yurtiçi-yurtdışı doktora programı olarak işleyen bir model olarak tanımlanmaktadır(3). Ankara Üniversitesi’nce yürütülen BIYEP, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYEP) ve Araştırmacı Yetiştirme Programı (AYEP) olmak üzere iki programı içermektedir. Bu programlar sayesinde yurtdışında doktora yapmak için eğitim elemanlarının gönderilmesi planlanmıştır. Yapılan bir araştırmada anket katılımcılarının %89,8’i “BIYEP/ÖYEP kapsamında yurtdışında kısa ya da uzun süreli çalışmalar yapmayı istiyorum” ifadesine katılarak, ülkemizdeki yurtdışında eğitim konusundaki istekliliği belirtmişlerdir. “BIYEP/ÖYP dahilindeki lisansüstü eğitimim boyunca, bilimsel dergilerde yayın yapma becerilerimin geliştirilmesine yönelik olarak yeterince özendirildiğimi düşünüyorum” ifadesine katılımcıların büyük çoğunluğu

olumlu yanıt vermiştir. Bu da yurtdışı eğitimin, süreden bağımsız olarak, akademik anlamda ülkemize katkısı olacağını göstermektedir(4). Bu tarz akademik personel destekleme programlarının maalesef tıp camiasında bilinmediğini ve yararlanılmadığını gördük. Bu konuda sağlık bakanlığı ve dernekler aracılığı ile bilgilendirme çalışmaları yapılması gerektiğini düşündük.

Yurtdışında çalışıp Türkiye'ye dönen akademisyenleri inceleyen bir araştırmada, akademisyenlerin eğitim durumları, yabancı dil seviyeleri, eğitim gördükleri ülke, yurtdışına gidiş/dönüş sebepleri Loglineer analiz ile (5) incelenmiş ve akademisyenlerin çeşitli özelliklerinin birbiri ile ilişkisini ortaya konmuştur. Lisans seviyesinde İngilizce eğitimin dil yeterliliği açısından anlamlı fark yarattığı, ancak Türkçe eğitim görenlerin de kendilerini geliştirerek yurtdışında eğitim öğretime hazır hale geldiklerini saptanmış. Bir akademisyenin yurtdışına çıkma konusunda isteği varsa kendisini geliştirdiğini, eğitim öğretimi gördükleri dilin önemli olmadığını vurgulanmış. Anket sonucunda yurtdışında eğitim görmenin en önemli nedeni "yurtdışında görülecek öğrenimin sağlayacağı imkân ve prestij" olarak bulunmuş. Katılımcılar yurda en sık dönme nedenini ise "yurtdışında edindiğim deneyim, iş, bilgi ve tecrübemi Türkiye'de uygulama" olarak belirtmişlerdir. (6). Farklı kültürlerin hekime katkısı ile hekimin yaratıcılığının ve akademik ürünlerinin artacağı, ikili iş birlikleri gelişeceğinin gelişeceği bir gerçektir. Bu nedenle yurtdışı eğitimi almış her branştaki akademik personelin bilgi paylaşımı çok önemlidir. Bu çalışmada dil eğitiminin önemi bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Bizim çalışmamızda da akademisyen olan hekimlerimizde yabancı dil öğrenme ve kullanma durumunun daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Akademisyenliğe gönül verenlerde mi yabancı dil öğrenme isteği daha yüksek, yoksa yabancı dil eğitimi zaten var olan hekimlerde mi akademisyenler olma ve yurtdışına gitme isteği daha yüksek sorusunun ise başlı başına bir araştırma konusu olabilecek bir soru olduğunu düşünmekteyiz.

Yapılan bir diğer çalışmada, yurtdışında yükseköğrenim görüp Türkiye'de öğretim görevlisi olan kişiler incelenmiştir. Odak grup çalışması sonucu, katılımcıların söylemleri analiz edilmiştir. Yüksek lisans veya doktora eğitimini İngiltere veya Amerika'da yapmış olan bu katılımcılar, bu deneyimlerinden büyük tecrübeler edindiklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretim üyelerinin konuyla ilgili bireysel deneyimlerine dayanarak özellikle yurtdışında olumlu, ancak Türkiye'de olumsuz olan işleyişlerle ilgili önerileri alınmıştır. Oradaki üniversitelerin belirli konularda özelleştiği, bizdeki gibi

her üniversitede her alanın olmadığı, görev tanımlarının çok net olduğu, üniversitelerin dinamik olduğu, geleceği olmayan bölümlerin hızla kapatıldığı belirtilmiş. Yurtdışı üniversitelerinin araştırma odaklı olduğu, hiyerarşik farklılığın daha az olduğu gözlemlenmiş. Türkiye'deki sistemin doğru işlemeyen yönleri hiyerarşi, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı nedeniyle araştırmanın ikinci planda kalması, bazı alanlarda kalifiye eleman yetersizliği ve ortak çalışmalar yapmanın gerekliliğinden bahsedilmiştir. Daha işler bir yükseköğretim sistemi için üniversitelerin özelleştirilip başarılı öğrencilere devletin burs vermesini, ailevi ve siyasi ilişkilere göre kadrolaşmanın olmamasını, sektörle iş birliği yapılmasını, araştırma yapacak kişilerin üzerinden aşırı ders yükünün alınması, akademik unvanlara verilen önemin azaltılıp öğretim üyelerine araştırma yapmaları için imkân tanınmasını, üniversitelerin özerk bırakılmasını, öğrenci sayısının azaltılmasını önermişlerdir (7). Hekimlerimiz de yurtdışı deneyimi sonrası kendi hastanelerindeki olumlu ve olumsuz yönleri görme şansı elde etmektedir. Sadece bu konunun sorgulanması ile başlı başına bir kazanımdır. Bu sayede sağlık sistemimiz de tıp eğitimimiz de büyük kazanımlar sağlayacaktır.

Çalışmamızda yurt dışı deneyim edinme döneminin yaş ve akademik seviye ile paralel olduğu görülmüştür. Ülkemizdeki ulusal destek programları da ağırlıklı olarak mezuniyet sonrası eğitim döneminde kullanılacak programlar olarak sunulmaktadır. Halbuki Japonya'da yapılan bir araştırmada yurt dışı eğitim alma desteklerinin mezuniyet öncesi tıp eğitimi müfredatında sunulmasının gerekli olacağı belirtilerek hekimlere yurtdışı deneyim kazandırmanın önemi vurgulanmıştır. Doktorlara yapılan anket neticesinde, yurtdışı tecrübesi olan doktorların yabancı hastaları muayene etmede daha istekli oldukları gösterilmiş. İngilizce araştırma makalelerine maruz kalmaktan ziyade yurtdışında yaşama deneyiminin, daha fazla sayıda yabancı hasta görmekle daha yüksek oranda ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Sonuç olarak, konuşma diline daha fazla maruz kalmak, doktorların yabancı hastaları görmek için daha istekli olmasının belirleyicilerinden biridir. Bu nedenle, Japon tıp eğitimi müfredatında, bu tür imkanlara sahip olmayan öğrenciler için yurtdışında eğitim alma alternatiflerinin sunulmasının gerekli olacağını belirtmişlerdir (8).

Dijital devrimin yaşandığı günümüz şartlarında, klasik tıp eğitimi almış hekimlerimizin, yurtdışı tecrübesi yaşamaları ayrı bir önem arz etmektedir. Yapılan bir araştırmada tıp eğitiminin sismik bir dijital değişim geçirdiği belirlenmiştir.

Bu değişimlerden birincisi, dijital yerliler olarak tanımlanan tıp öğrencileridir. Öğretim üyeleri dijital göçmen haline dönmüş ve pedagojik bilgilerini arttırmak zorunda kalmışlardır. İkincisi sosyal medyanın yaygınlaşması ile, sanal öğrenme ortamlarının artması ve sınıf ortamında öğrenme ile rekabete girmesidir. Üçüncü olarak uzaktan öğrenme (e-öğrenme) kaynaklarının artmasıdır(2). Ancak tüm bu gelişmelerden yalnızca yabancı dil bilgisinin artırılması ile yararlanılabileceği aşıkardır. Almanya, USA, İskoçya gibi ülkeler yabancı ülke deneyimini tıp eğitiminin içine yedirebilmeyi başarmışlardır(1,2). Çalışmamızda hekimlerimizin yurtdışı deneyimi için hiç başvuru yapmamalarının en yüksek nedeninin (% 63.5) "gidilecek klinik veya burs programı bulamaması" olması, üniversitelere ve meslek örgütlerine sorumluluk düştüğünü göstermektedir. Lisans veya asistanlık eğitimi döneminde bu sorunun çözülmesi, hekimlere büyük avantaj sağlayacaktır.

Tıp eğitiminde yabancı dilin önemi ve yurtdışı tecrübesinin farkındalığı giderek artmaktadır. Pek çok üniversite öğrencilerine yurtdışında seçmeli ders olanağı sunmaktadır. Bunun nedenlerini inceleyen bir araştırmada, bu hedefleri üç gruba indirgemişlerdir. Bu uygulamayı gerçekleştiren üniversiteler seçmeli ders öncesi yurtdışına gitme hedeflerini, kültürel farklılıkları anlama, bölgesel tıp bilgisi oluşturma, kaynak kullanılrlığı hakkında bilgi edinme ve yabancı dil eğitimi olarak belirlemişlerdir. Ders alma esnasındaki hedefler, klinik becerilerin artırılması, araştırma metotlarının öğrenilmesi, araştırma projesi sayılarının artırılması, yabancı dil öğrenilmesi, farklı sağlık bakım sistemlerinin görülmesi, dünyadaki yaygın sağlık endişelerinin anlaşılması, klinik etiğin anlaşılması, ülkesinde nadir görülen hastalıkların yönetiminin öğrenilmesi, farklı tıp eğitimlerinin görülmesi, farklı cerrahi tekniklerin deneyimlenmesi, hastaları tedavi etmede düşük kaynak imkanlarında çalışma ve kültürel farklılıkları anlama olarak belirlenmiştir. Yurtdışı tecrübesi sonrasındaki hedefler ve kazanımlar ise kültürel şoku anlamak ve deneyimleri yansıtmak olarak belirtilmiştir(9). Bu hedefler Türk doktorlar için oldukça değerlidir ve kazandırılması için üniversite ve dernekler iş birliği yapmalıdır.

Yurtdışında bulunmak ve eğitiminin bir parçasını orada tamamlamış olmak, günümüz tıp dışı eğitim sisteminde de önemlidir. Yurtdışı tecrübenin kişilere önemli kazanımlar sağladığını belgeleyen araştırmalar yapılmıştır. Erasmus+ değişim programı ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri bir çalışma ile incelenmiştir. 41 adet Erasmus+ değişim programı katılımcısının yaşadığı tecrübelerin bireysel

edinim ve toplumsal edinim bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada, katılımcıların hepsi cinsiyet, etnik köken, lisans durumu, daha önceki Erasmus tecrübesi, yurtdışında geçirdiği süre gibi faktörlerden bağımsız olarak hem bireysel hem de toplumsal edinim ölçeğinde anlamlı derecede katkı sağladığı sonucu bulunmuştur. Erasmus+ değişim programından faydalanmaya teşvik eden temel neden sorulmuş, verilen cevaplar üç temel konu etrafında yoğunlaşmıştır. Bunlar "bireysel gelişim", "dil becerisi edinimi" ve "merak duygusu" olmuştur. Katılımcılar farklı bir yaşam tarzına maruz kalma nedeni ile zor şartlarla mücadele etmek zorunda kalmanın kişisel gelişiminiz üzerinde olumlu etkileri olduğunu, uluslararasılaşmış bir birey olarak büyük kazanım elde ettiklerini vurgulamışlardır (10). Erasmus+ programı öğrencilik ve asistanlık düzeyinde personel hareketliliğine izin veren bir programdır fakat profesyonel iş hayatına atılmış olan hekimlerimizi kapsamamaktadır. Ancak yaşanan yurtdışı tecrübenin, hekime bu makaledeki kazanımları vermiş olması muhtemeldir. Günümüzde profesyonel iş hayatındaki hekim ve diğer sağlık personeline hareketlilik kazandıracak yeni programların ülkemiz bilimsel geleceği için açılması bir zorunluluktur. Bu konunun sağlık bakanlığı düzeyine iletilmesi gerekmektedir.

Ayrıca araştırmamızda okunan makale sayısının, dil seviyesi ile orantılı olmadığı, kıdem ile arttığının tespiti doktorlar arasında da özellikle ihtisas dönemlerinde okuma alışkanlığının artırılmasına yönelik program geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur. Yurt dışı tecrübenin mesleki motivasyonu ve bunun sonucu olarak makale okuma alışkanlığını artırmada katkısı olacağı görüşündeyiz. Yurtdışı eğitim almak için istekli olan ancak çeşitli nedenlerle bu şansı yakalayamamış hekimlerimizin karşılaştığı engellerin aşılması için önce bilinmesi gerekmektedir ki buna yönelik stratejilerin geliştirilmesine ışık tutmak da araştırmamızın amaçları arasında yer almıştır.

Günümüzde artan iletişim teknolojileri sayesinde, bilimsel toplantılar, eğitimler, hatta kongreler bile görüntülü sanal ortamlarda gerçekleşebilmektedir. Yurtdışına giden hekimlerimiz burada geliştirdikleri ikili ilişkileri aynı samimiyet ile devam ettirebilmekte ve ikili iş birliklerini arttırabilmektedir. Birçok akademisyen yurtdışı tecrübesi ile edindikleri network ağı sayesinde, günümüz teknolojisinin de desteği ile gerek eğitim semineri organize ederek gerek uluslararası çalışma ve proje yürüterek Türk tıbbına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle yurtdışı tecrübesi yaşamış hekimlerimizin tecrübe paylaşımları, edindikleri kazanımları bu çalışmada olduğu gibi

bilimsel olarak belirtmeleri ve gelecek kuşak hekimlerimize örnek olmaları konusunun önemini vurgulamak istedik.

Bu araştırma Türk sağlık sisteminde çalışan uzman hekimler içerisinde yoğun bakım biriminde görev yapan doktorlar içerisinde yapılmıştır. Diğer branşlara ve yardımcı sağlık personeline anket uygulanmamıştır. Diğer branşların yurtdışı tecrübe sıklığı ve yabancı dil seviyesi yüksek olabileceği gibi, makale okuma sıklığı da değişkenlik gösterebilecektir.

Sonuç

Uluslararasılaşma günümüzde lüks değil bir zorunluluktur. Hekimlerimizin yurtdışı tecrübeleri arttıkça, yabancı akademisyenler ile tanışma, birlikte iş birliği yapma ve ortak projeler yürütme ihtimali de artmaktadır. Bu nedenle hekimlerimizin yurtdışı tecrübelerini paylaşmaları, genç hekimlere kılavuzluk yapmaları çok değerlidir. Bu nedenle yurtdışı eğitim ve öğretim tecrübesi çok büyük bir öneme sahiptir. Bazı ülkelerde bu tıp eğitiminin müfredatına yerleştirilmiştir ve hekimler lisans eğitiminde bunu deneyimleme şansına sahip olmaktadır. Bizim ülkemizde ise bu kişinin kişisel çabaları ve maddi imkanları ile lisans sonrası olmaktadır. Akademik bakış açısına sahip hekimlerimizde yabancı dil seviyesinin ve yurtdışı eğitime verilen değerin yüksek olduğunu gördük. Ancak anketimizin değerlendirilmesi sırasında okunan makale sayısının, dil seviyesi ile ilişkili artmadığını saptadık. Okunan makale sayısının kıdem ile artması doktorlar arasında da özellikle

ihtisas dönemlerinde okuma alışkanlığının artırılmasına yönelik program geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur. Yurt dışı tecrübenin mesleki motivasyonu ve bunun sonucu olarak makale okuma alışkanlığını artırmada katkısı olacağı görüşündeyiz. Bu nedenle, profesyonel iş hayatındaki hekim ve diğer sağlık personeline yurtdışı deneyim kazandıracak programların kurumlar ve meslek örgütleri tarafından geliştirmelidir.

Etik

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma için Buca Seyfi Demirsoy Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izni alınmıştır (karar no: 2022/02-73, tarih:23.02.2022).

Hasta Onamı: Katılımcılar araştırmanın konusu ve anketin içeriği ile ilgili bilgilendirilmiş olup dahil olma kriterleri araştırmaya katılmaya gönüllü olmak ve aktif olarak hekimlik yapıyor olmak idi.

Hakem Değerlendirmesi: Editörler kurulu dışında olan kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: P.A., H.T., F.G., O.D., Dizayn: P.A., H.T., F.G., O.D., Veri Toplama veya İşleme: P.A., İ.K., A.S., A.Z.A., F.G., O.D., Analiz veya Yorumlama: P.A., F.G., O.D., Literatür Arama: P.A., H.T., İ.K., A.S., A.Z.A., F.G., O.D., Yazan: P.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

1. Zavlin D, Jubbal KT, Noé JG, Gansbacher B. A comparison of medical education in Germany and the United States: from applying to medical school to the beginnings of residency. *GMS German Medical Science*. 2017;15:1–12.
2. de Wet C, Yelland M. The challenges and opportunities in medical education for digital 'natives' and 'immigrants' in Scotland and abroad. *Scottish Medical Journal*. 2015;60(4):152–4.
3. Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP Kalkınma Bakanlığı Destekli/ÖYP-YÖK) I Araştırmalar Koordinatörlüğü [Internet]. ODTÜ. [cited 2022 Sep 2]. Available from: <http://ak.metu.edu.tr/ogretim-uyesi-yetistirme-programi-oyp-kalkinma-bakanligi-desteklioyp-yok>
4. Karakütük K, Özdemir Y. Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi (BIYEP) ve Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı'nın (ÖYP) Değerlendirilmesi. *EĞİTİM VE BİLİM*. 2011;36(161):26–38.
5. von Eye A, Mun EY, Mair P. Log-linear modeling. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Computational Statistics*. 2012;4(2):218–23.
6. Altas D, Sağırılı M, Giray S. Yurtdışında Çalışıp Türkiye'ye Dönen Akademisyenlerin Eğitim Durumları, Gidiş ve Dönüş Sebepleri Arasındaki İlişki Yapısının Loglineer Modeller ile İncelenmesi. *Marmara University Journal of Economic and Administrative Sciences*. 2014;21(1):401–21.
7. Menderis İA. Amerika veya İngiltere'de öğrenim görüp Türkiye'de öğretim üyesi olanların Türkiye ve öğrenim gördükleri ülkenin yükseköğretim sistemleri arasındaki tespit ettikleri farklar. In: *ICQH 2013 Proceedings Book*. 1st ed. 2013. p. 96–113.
8. Tamamaki K, Nishio H. Study abroad experience is related to Japanese doctors' behavior to see foreign patients. *The Kobe Journal of Medical Sciences*. 2013;59(1):E10-6.
9. Cherniak WA, Drain PK, Brewer TF. Educational Objectives of International Medical Electives – a narrative literature review. *Academic medicine : journal of the Association of American Medical Colleges*. 2013;88(11):1778.
10. Bozkur S. Erasmus+ değişim programı ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez*. 2019.